

Reflexe

(ad: Filip Karfík:)

Reflexe je sice vskutku akcí subjektu, ale výhradně subjektu vysoké (nejvyšší, co známe) úrovně. To znamená, že je možná jen tam, kde může být vykonána či provedena ve vědomí. Tak, jak reflexi vymezuje Filip, bychom museli předpokládat reflexi třeba i u žížaly, ba u jednobuněčných. Každá živá bytost je celkem, který se v jistých mezích může aktivně a prakticky vztahovat k sobě jakožto události/subjektu, a děje se to bez „vědomí“ v běžném slova smyslu. Ať už hranici mezi nevědomou a vědomou aktivitou položíme kamkoli, zůstává nepochybné, že událost/subjekt nižších úrovní (dokonce i živých, tím spíše však neživých resp. před-živých „celků“ či „jednot“) k sebevztahu vědomí nutně nepotřebuje. Takže je třeba přísně odlišovat sebevztah, který ke své „realizaci“ (výkonu) vědomí nepotřebuje, od sebevztahu ve vědomí a skrze vědomí. Ale i to je ještě příliš široké vymezení, než aby to postihovalo jen reflexi: reflexe je možná jen ve vědomí, strukturovaném a organizovaném „slovem“, tedy jazykově. (Rozlišuji mezi „mluvou“, což je jazyková záležitost, a „řečí“, což je pro mne krycí název pro dosti komplikovaný problém vztahu mezi jazykově strukturovanými akcemi vědomí a povahou toho, že se mohou vztahovat k něčemu, čím nejsou samy, a přitom zůstávat „při sobě“. „Řeč“ v tomto smyslu není jazykovou záležitostí, ale je pro veškerou jazykovou – a tedy také pro všechno jazykově strukturované myšlení – jakousi ‚normativní‘ skutečností (což není nejvhodnější termín), tedy jakýmsi prostředím, v němž jediné je možné, aby se subjektivita ‚zorganizovala‘ v myšlení – a tím také v reflexi.

Reflexe je tou mimořádnou a naprosto zvláštní strukturovanou akcí vědomí a myšlení, která umožňuje vědomému a myslícímu subjektu se vztahovat nejen ke skutečnostem vnějšího okolí (prostředí, což nemusí být jenom „předměty“), a nejen k sobě vůbec (tak, jak se k sobě vztahuje každý skutečný, tj. aktivní subjekt), nýbrž také ke svým aktivitám a dokonce jednotlivým akcím (což není možné bez analytických postupů), které už byly vykonány, a to díky schopnosti odlišovat od sebe to, co padá na vrub těmto vlastním akcím, a to vlastní akce musely prostě nějak respektovat, tj. na vrub něčeho, co má nějaký druh svébytnosti (může to být pravé jsoucno, tedy nějaký celek, ale mohou to být také „nepravá jsoucna“, tj. hromady, i když nějak držící „pohromadě“). Každá akce totiž musí respektovat „realitu“ světa kolem, má-li být úspěšně provedena, tj. musí zahrnovat reagování na vnější jsoucna. Aby se tento přístup události/subjektu ke svým vlastním již provedeným akcím mohl uskutečnit, musí subjekt/událost v jistém přesném smyslu opustit sám sebe, poodstoupit od sebe, stát v jistou chvíli (fázi) svého aktu reflexe mimo sebe, vně sebe, aby odtud mohl k sobě opět přistoupit. Bez tohoto odstupu a opět přístupu není reflexe možná ani myslitelná. Nicméně mezi oběma těmito fázemi, počáteční a závěrečnou, je jistý moment, jistá fáze, v níž je – vše ve vědomí a skrze vědomí – subjekt-událost „mimo sebe“ (tak se o tom aspoň tradičně hovoří). To je fáze „ek-statická“.

(Písek, 040610-2.)